

Dünya Çocuk Günü'nde
YENİBİNYIL'IN DÜNYA ÇOCUKLARI
SAYISAL ÇOCUK UYARI RAPORU

SAYISAL ÇOCUK UYARI RAPORU

Çocuk Vakfı, her yıl Ekim ayının ilk Pazartesi günü kutlanan Dünya Çocuk Günü nedeni ile SAYISAL ÇOCUK UYARI RAPORU hazırladı.

SUNUŞ

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuğun yaşama ve gelişme hakkının sağlanması, çocuğun öncelikli yararı, çocuğun katılımı (görüşünün alınması), çocuğa karşı ayrımcılığın önlenmesi yönünde temel kriterleri ortaya koyan ve çocukların esenliğine yönelik bir sözleşme olarak 20 Kasım 1989'da dünya liderleri tarafından imzalandı. 30 Eylül 1990'da toplanan Dünya Çocuk Zirvesi'nde kabul edilen Çocuk Zirvesi Dünya Bildirgesi ve Faaliyet Planı'ndan bu yana ise on yılı aşkın bir süre geçti.

Son on yılın çocuk merkezli sayısal verileri ve göstergeleri dünyada yaşanan çocuk gerçeğini anlamamızı kolaylaştırabilir mi? Bütün dünya çocuklarının esenliği ve dünyada mutlu bir çocukluğa yönelik çerçeveyi dünyanın çocuk yüzü haritasından okumaya yönelik çabayı önemsedik ve özet SAYISAL ÇOCUK UYARI RAPORU'nu hazırlamayı gündemimize aldık.

Dünya Çocuk Zirvesi'nde öngörülen hedeflere ulaşamadığının daha somut duruma gelmesini kolaylaştıracak bu rapordaki sayısal çocuk bilgilerinin, bütün insanlığın çocuk ödevine yönelmesini sağlayacak kadar trajik ve şaşırtıcı olduğunu farketmenin de bir çocuk ödevi olduğunu düşünüyoruz. Doğrusu bu çocuk ödevine yönelmek de bize bağlı. Çünkü toplumsal akli çocuk merkezli harekete geçirme kararlılığı ve önderliği olmadan çocuklar için ortak iyiye ulaşamayız. Bugün dünyanın yaşadığı kararsızlığın en temel nedeni de budur.

Dünyada ödevlerini eşit olarak yerine getirmiş olan herkes için mümkün olabilecek bir eşitlik ve adalet yenibinyıl'da gerçekleşmedikçe dünyanın çocuk acılarının azalmayacağını bugün daha iyi anlayabiliyoruz. Ancak, 'sosyal kalkınma'nın çocuk istismarının azalmasını sağlayacak tek etken olarak gösterilmesi ve bütün çocuk politikalarının insani gelişme endeksine dayandırılmasının da yanıtıcı olabildiğini önceki yüzyılın son çeyreğinde daha iyi kavradık. Bugün artık çok iyi bildiğimiz bir çocuk gerçeği de şudur : Sosyal kalkınmasını başarmış zengin ülkelerin tamamında çocuk istismarı çok yönlü boyutlara ulaşmıştır.

İyimser olmayı engelleyecek birçok neden sıralayabiliriz. Dünyanın çocuk karnesi kırık, kötü notlarla dolu olabilir. Bizi kuşatan çocuk gerçeği ise çocuk'ta bulduğumuzda umutlu olmamıza yetecektir.

Çocuk'ta ve çocuk gerçeğinde buluşmak umudu ile.

Mustafa Ruhi ŞİRİN
Çocuk Vakfı Başkanı

YENİBİNYIL'DA TÜRKİYE'NİN ÇOCUKLARI

TÜRKİYE ÇOCUK NÜFUSU'NUN EĞİLİMLERİ

Türkiye'nin toplam nüfusu 64.479.000'dir. 18 yaş altı nüfus ise 22.972.000'dir (Toplam nüfusa oranı: %35.6). 5 yaş altı nüfus %10.2'lik oranı ile 6.611.000'dir. Yıllık doğum sayısı 1.4 milyondur. Yıllık ortalama nüfus artış hızı %2'dir. Toplam doğurganlık %2.5'tir. Nüfus artış hızı 1990-1997 döneminde %1.51 oranında gerçekleşmiştir. Doğum oranında genel bir gerileme vardır. Hanehalkı nüfusunun ortalama büyüklüğü 4.3'dür. Türkiye'de toplam doğurganlığın %11'i 15-19 yaş grubundaki kadınlardan kaynaklanmaktadır.

En yüksek doğurganlık hızı 20-24 yaş grubundaki kadınlarda görülmektedir. Adölesan annelik Türkiye genelinde %7.9'dur. 18 yaşından önce evlenen kadınların oranında hızlı bir azalma görülmekle birlikte kadınların %25'i Çocuk Hakları'na Dair Sözleşme'nin 0-18 yaş standardına göre çocukluk çağında evlenmektedir. Nüfus kaydı olmayan 0 – 4 yaş altı çocuk yüzdesi 26'dır. Doğurganlık oranı doğuda %4.2, batıda %2'dir. Bin bebek başına düşen canlı doğumda oran doğuda binde 62, batıda binde 33'tür. Bebek ölüm sayıları en yüksek illerimiz Ankara, İstanbul ve Bursa'dır. Doğudaki çocukların %30'u beş yaşın altında kronik beslenme yetersizliği ile karşı karşıya iken batıda bu oran %10'dur. Çocuklarda aşırı zayıflık oranına baktığımızda doğu bölgelerimiz en kötü durumdadır. Beş yaş altı zayıflık durumu Türkiye'nin orta kısımlarında biraz daha düzelmektedir. Batı orta ve batı bölgelerde ise iyi durumdadır.

Türkiye'de, çocuk hâlâ psikolojik ve duygusal doyum kaynakları olmaktan ziyade, gelecekteki ekonomik destek ve güvenliğin kaynakları olarak değer görmektedir.

Çalışan her üç anneden biri hem çalışıp hem de çocuklarına bakmak zorundadır. Annesi çalışan çocuktan en az birine ablası bakmaktadır. Türkiye nüfusunun %10'u 5 yaşın, %32'si 15 yaşın altındadır. Nüfusun yalnızca %6'sı 65 ve üzeri yaşlardaki kişilerden oluşmaktadır.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'na (TNSA) göre, sivil nüfus içinde koruyucu ailelerle yaşayan çocukların oranı %1'dir. 1988 – 1998 yılları arasında kadının aile reisi olduğu hanelerin oranı 9'dan 14'e çıkarak 60'lık bir artış göstermiştir. (Bu durumun başlıca nedenleri, erkeklerin ülke dışına yoğun olarak göç etmesi, kentleşme ve buna bağlı olarak geniş ailelerin dağılması ile erkek ve kadın ölüm hızlarındaki farkın açılmakta oluşudur).

Türkiye'de evlat edinecek kişilerin evli, çocuksuz ve en az 35 yaşında olma şartı değişmemiştir.

EKONOMİK VE SOSYAL GÖSTERGELER

Türkiye, yıllık kişi başına düşen 2900 dolar(1999) GSMH ile orta gelirli bir ülkedir. Gelir dağılımı adaletsizdir. Yetersiz sosyal güvenlik ağları, yüksek işsizlik oranları ve enflasyon, başta çocuklar olmak üzere çok sayıda aileyi etkilemektedir. Türkiye'nin sağlık, eğitim ve kültür harcamaları düşük düzeydedir. Oysa kadın ve çocukların durumunun iyileştirilmesi bütçe harcamalarında sağlık ve eğitime ağırlık verilmesi ile mümkün olabilir. Türkiye'de sosyal alanda yapılan harcamalar son on yıl içinde sürekli düşme eğilimi gösteriyor. 1992'de oran %28 iken bu oran 1998'de %19'a düşmüştür.

Türkiye'de yaş ve cinsiyet gözetmeksizin nüfusun %4.5'i çok zengin, %10.5'i zengin, %17'si varlıklı, %14'ü orta halli, %36 yoksul ve bu oranın %17.5'i yoksulluk sınırının altındadır. Çok zengin olanlar ülke genelinin %25'lik payına sahiptir. 5 kişilik çekirdek ailenin kişi başına yıllık geliri 16.600, giderleri ise 4700, kişi başına aylık gelir ise 6.900 dolardır. Yoksul aileler ise ülke genelinin ancak %6 payını kullanabilmektedir ve kişi başına yıllık gelirleri ise 500 dolar civarındadır.

Türkiye'de son 10 yılda toplumsal gelişme, ekonomik alandaki gelişmelerin gerisinde kalmıştır. Türkiye ekonomik büyüme açısından gösterdiği gelişmeyi insani gelişme alanlarında gösterecek sosyal projelere yönelememiştir. Dengesiz gelir dağılımı sorunu ve sağlık, eğitim, konut edinme gibi sosyal gelişme konularında yöre ve cinsiyete bağlı eşitsizlikler devam etmektedir.

Türkiye'de nüfusun en zengin %20'si ile en fakir %20'si arasındaki fark son 10 yılda hızla açılmaya devam ediyor. Türkiye'de varlıklı kesimler ile orta sınıf kültürel açıdan yoksuldur. Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi'ni sıralamasındaki durumu ülkenin toplumsal gelişiminin hâlâ ekonomik gelişimin gerisinde kaldığı görüşünü desteklemektedir. Bunun anlamı şudur : Türkiye'nin finansal kaynakları mevcut ve yeterlidir ancak bu kaynaklar toplumsal gelişme ve temel haklar açısından yararlı biçimde kullanılmamaktadır.

Türkiye'de iç borç (Temmuz 2000) 46.8, dış borç stoğu 103.4 milyar dolardır. Uluslararası borç yükü altındaki ülkelerin çocukların yaşama ve gelişme standartlarını iyileştirmeleri ve çocuk hakları alanlarında atılım yapmaları mümkün olmamaktadır. Yeni binyılda dünyada olduğu gibi Türkiye'de yoksulluğun ağır yükünü devralan çocuklar ve kadınlar olmuştur.

Türkiye, ülkede süregelen eşitsizlikler nedeniyle birkaç alanda ayırım gözetmeme ilkesinin gerisinde kalmıştır : Okullaşma açısından ülkenin çeşitli bölgeleri arasındaki farklar açıldıkça Türkiye'nin her köşesine hizmet götürmemesi sonucu özellikle kırsal alanlardaki çocuklar aleyhine ayrımcılık yapılmaktadır. Bölgesel farklılıklar, sağlıktan iletişime kadar diğer sosyal alanlarda da çok büyüktür ve bölgeye dayalı ayrımcılığa yol açmaktadır. Türkiye'nin eğitim, sağlık, hukuk ve kültür alanındaki yatırımları insani gelişme göstergelerini iyileştirecek düzeye ulaşamamıştır.

ÇOCUK SAĞLIĞI

Türkiye sağlık konusunda ulusal hedeflere ulaşmaktan uzaktır. Bağışıklama, bebek ölüm hızı, anne ölüm hızı ve malnütrisyon açısından standartlarını iyileştirmiştir fakat bu standartlar istenilen düzeyin altındadır. Türkiye’de sağlık personelinin dağılımı açısından da kentsel ve kırsal alanlar arasındaki dengesizlikler devam etmektedir.

Bebek ölümlerinin toplam ölümler içindeki payı %33.7’dir(1999). Bebek ölümleri şehirlerde %23.3, nüfusu binin altında olan yerleşim yerlerinde bu oran %49.5’dir. Yine bebek ölüm hızları açısından, doğumdan 1 – 4 hafta sonraki ölümler Türkiye genelinde binde 35.53 iken bu oran kentte binde 27.98, kırdaki 43.15 olmakta, doğumdan sonra 5 – 52 haftalar arasındaki ölümler Türkiye genelinde binde 42.19 iken bu oran kentte binde 22.09’a düşmekte, kırdaki ise binde 62.50’ye yükselmektedir. Son 10 yılda bebek ölüm hızı %20 oranında azalmıştır ancak bölgeler arasındaki farklılıklar sürmektedir. Bebek ölüm hızı en yüksek olan bölgelerimiz Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleridir.

Türkiye’de anne ölüm hızı son 25 yıl içinde yaklaşık %75 oranında azalmıştır. Annelerin $\frac{2}{3}$ ’ü yeni doğan bakım hizmetlerinden yararlanabilmektedir. Doğum öncesi bakımda, ülkenin batısında ve kentsel alanlarda yaşayan ve eğitim düzeyi daha yüksek kadınların bakım hizmetlerinden daha fazla yararlanması biçiminde önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Hiç aşı olmayan çocuk oranı %4’tür. 12 – 23 aylık çocukların yalnızca %40.7’si aşılıdır. İyot yetersizlikleri hastalıkları Türkiye’nin bütün bölgeleri için sorundur.

Çocukların %95’i bir süre anne sütüyle beslenmektedir. Ortalama 12 ay olarak belirlenen bu süre ülkenin doğusunda ve eğitim düzeyi düşük olan anneler arasında daha yüksektir. 4 aya kadar yalnızca anne sütüyle beslenen çocuk yüzdesi 9.4’tür . Yeni doğan bebek ölüm hızı binde 25.8, post – neonatal ölüm hızı binde 9.8, 5 yaş altı ölüm hızı binde 52.1’dir .

Türkiye’de her üç çocuktan biri sağlıklı beslenemediği için gelişme ve büyüme bozukluğu içindedir. Beslenme bozuklukları değerlendirmesine göre bodurluk oranı %16, kavrukluks oranı %1.9 ve düşük tartırlık oranı %8.3’dür. İyot eksikliği önemli bir beslenme bozukluğu göstergesidir ve Türkiye’de iyotlu tuz kullanan aile oranı %18’dir.

Türkiye’de sağlıklı tuvaleti olmayan hane halkı yüzdesi 31.3’tür . Sağlıklı içme suyu olmayan hane halkı yüzdesi ise 26.2’dir . 2 –14 yaş grubunda 16 milyon çocuk sağlıklı spor yapma ortamından yoksundur.

Ülkemizde her gün 3000 çocuk ve gencin sigaraya başladığı görülmektedir. Tiryakilerin %90’ı 11 – 19 yaş arasında sigaraya alışmaktadır. Çocuklarımızın %75’i ise pasif içici konumundadır. Ülkemizde sigaraya başlama yaşı 11’e kadar düşmektedir.

EĞİTİM AĞIR HASTA

Türkiye’de okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %14’dür. Ancak cinsiyetler arasındaki farklar hâlâ yüksektir; kadınlar için oran kabaca %22.4 erkekler için ise %6’dır. 7-13 yaş arası okula kayıtlı olmayan kız çocuk yüzdesi 31.9’dur. 7-13 yaş arası okula kayıtlı olmayan erkek çocuk yüzdesi 21.2’dır. 15-49 yaş arası eğitimi olmayan kadın yüzdesi 16.7’dır. 15 – 49 yaş, eğitimi olmayan kadın yüzdelere göre nüfus yoğunluğundan dolayı İstanbul’un oranı doğu bölgelerinden daha düşüktür. Türkiye’de okul öncesi eğitim isteğe bağlıdır. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuk oranı 8.8’dır.

Türkiye’nin Okullaşma Oranı :

İlkokul	%90.7
Ortaokul ve dengi	%64.5
Lise ve dengi	%50.9
Yüksek	%18.5

Zorunlu eğitim 8 yıla çıkarıldığı halde ilköğretim alanında talep artışını karşılayacak, nitelikli, çocuk merkezli eğitim kapasitesi mevcut değildir. Okullaşma oranlarında önemli bölgesel farklılıklar söz konusudur. Güney Doğu ve Doğu Anadolu ile kırsal alanlarda okullaşma oranları düşüktür. 7 – 13 yaş arası okula kayıtlı olan kız çocuk sayısında doğu bölgelerinin durumunda iyileşme yokken batıya gidildikçe iyileşmeler gözleniyor. Bu bölgelerdeki çocukların okullardan uzak kalma nedeni tarıma dayalı ekonomidir. Son 20 yılda Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinden terör nedeni ile göç eden çocuk sayısı 2 milyondan fazladır. Göç eden çocuklar arasında okulu terk edenlerin oranı ise yüksektir. Devamsızlık ve okul terk oranları kaygı verici boyutlara ulaşmıştır. 1994 İşgücü Araştırması’nda okulu terk etmiş çocukların kırsal alanlarda %25’i, kentsel alanlarda ise %30’u okulun ilgilerini çekmediğini söylemişlerdir. İkinci önemli grup ise okul masraflarını karşılayamadıkları için okula devam edemiyorlar. Türkiye’de 1990 – 1997 yılları arasında okula hiç gitmemiş çocukların yüzdesi de artmıştır. 1990’da bu oran %6 iken 1997’de bu oran %9.3’e çıkmıştır.

Türkiye’de ilköğretim çağı çocukları büyük oranda ders kitabı ve yardımcı kitap dışında kitap okumama eğilimi içindedir ve bunun öncelikli nedeni ekonomik değil eğitim sistemidir.

ÖZÜRLÜ ÇOCUKLAR

Türkiye, dünyada, özürlü insan sayısının bilinmediği birkaç ülkeden biridir. WHO(Dünya Sağlık Teşkilatı) tarafından yapılan bir tahmine göre Türkiye nüfusunun %12’si özürdür. Bu ise 0-18 yaş grubunda 9 milyon özürlü ya da özel ihtiyaçları olan çocuğun olduğu anlamına geliyor. MEB verilerine göre ise 4-18 yaşları arasında 1 milyon 100 bin özürlü çocuk var. 45 bin görme, 130 bin işitme, 500 bin zihinsel, 300 bin hareket engelleri olan özürlü çocuklar için verilen eğitim çok yetersizdir. Özürlü çocukların okullaşma oranı %2 civarındadır. Özel eğitim dahil ilköğretimden yararlanan özürlü çocuk sayısı 28 bindir. Türkiye’nin sosyal yardım kurumlarının engellilere sunduğu finans, eğitim ve istihdam olanakları da sınırlıdır.

Özürlü çocuklarla ilgili olarak özürlü çocukların gelişimini belirlemek ve izlemek için sürekli kayıt sistemi henüz oluşturulamamıştır.

ÇALIŞAN, SÖMÜRÜLEN VE TÜKETİLEN ÇOCUKLAR

Birleşmiş Milletler Yoksulluk Endeksi, Türkiye nüfusunun %20'sinin yoksulluk ya da yetersizlik koşullarında yaşadığını göstermektedir. Yoksul çocuk sayısı ise yaklaşık 6 milyondur. 1994 Çocuk İşgücü Araştırması'na göre Türkiye'de 6 – 14 yaş grubundaki çalışan çocuk sayısı 1.07 milyondur. Bu işgücü içindeki her 100 kişiden 5'inin 6 – 14 yaş grubunda olduğu anlamına gelmektedir. Fiilen işgücü içinde bulunan 15 – 19 yaş grubu çocuk sayısı ise 2.4 milyondur. 12 – 19 yaş grubundaki 3.639.050 kişinin toplam işgücü içindeki oranı %17.2'dir.

Türkiye'de (ILO Türkiye Temsilciliği Raporu) 1997'de yapılan çocuk işçiliği araştırması sonuçları ise şöyle: Sağlığa zararlı işlerde çalışan çocukların oranı %60'dır. Ağır sanayide çalışan çocuklarda yaralanma oranı %26, tarım sektöründe %12, taşıma ve kominikasyon sektöründe ise %18'dir. Çocukların %50'den fazlası stresli bir ortamda çalışıyor. Çocukların %60'dan fazlası eve yorgun geliyor. Çocukların %80'den fazlasının boş zamanı yok. Çalışan çocukların %30'u okula gitmiyor.%10'dan fazlası haftada 56 saat veya daha fazla çalışıyor. Çalışan çocukların ¼'ü hasta veya yaralanmıştır. Çalışmaya başlamış her 100 çocuktan 3'ü yaralanma ve hastalıklar yüzünden, %50'si ise yaralanma ve sakatlanmalar yüzünden geçici olarak çalışmayı bırakmıştır.

Sokakta çalışan çocukların sayısı illere göre farklıdır. İstanbul, Diyarbakır, Adana, İzmir, Ankara, Bursa ve Gaziantep sokakta çalışan çocukların yoğunlukta olduğu illerdir. İstanbul'da sokakta çalışan çocukların sayısının 5 bin olduğu tahmin ediliyor. Çocukların işgücüne katılımı kırsal yörelerde yaklaşık %15, kentsel alanlarda ise yaklaşık %4'dür. Çalışan çocukların çoğu okula gitmemektedir. Çalışma saatleri çok uzundur; kırsal yörelerde haftada ortalama 45, kentlerde 30 saat çalışmaktadırlar. Kentlerde erkek çocukların işgücüne katılım oranı kızlarınkinden yüksektir. Kırsal alanlarda erkek çocukların okula devam etme oranları daha yüksektir. Türkiye nüfusunun %80'i herhangi bir biçimde sosyal güvence kapsamındadır. 13 yaşındaki çocuklara çalışmak zorunda kaldıkları halde bu çocuklar 18 yaşına gelinceye kadar sosyal güvenceden mahrumdurlar. Türkiye'de çalışan çocukların %50'si eğitimlerini sürdürmek istemektedir. Çalışan çocukların %57'si güvensiz ve sağlıksız koşullarda çalışmaktadır ve bu çocukların babalarının %17.9'u işsizdir.

Türkiye'de koruma altındaki çocuk sayısı 16.595'dir. Bu sayı içinde özürlü çocuk yüzdesi çok düşüktür. Koruyucu aile uygulaması sembolik düzeyde kalmıştır. Kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuk sayısı 800 bin civarındadır.

Türkiye'de henüz kurumsal çözüme ulaşamamış çocuk sorunlarının en trajik olanlarından biri de sokak çocukları sorunudur. Türkiye genelinde toplam sokak çocuğu sayısı, en kötümser rakamlara göre 6 bin civarındadır. İstanbul'daki sokak çocuğu sayısı 600 olarak tahmin edilmektedir. Sokak çocuklarının en yoğun olduğu illerimiz İstanbul, Diyarbakır, Adana, Gaziantep, Ankara, İzmir,Bursa, Mersin'dir.

Türkiye'de çocuk istismarı giderek yaygınlaşıyor. Çocuk istismarının en yüksek oranını psikolojik ve fiziksel istismar türleri oluşturuyor. Çocuğa karşı işlenen suçlarda son 5 yılda artış gözleniyor. Örselenen, cinsel tacize ve şiddete maruz kalan çocuklara yönelik hak

ihlallerinin izlenmesi yapılamadığı gibi çocuk istismarına yönelik projelerin uygulanmasına başlanamıyor. Çocuklar reklâm, müzik ve gösteri dünyasında yoğun bir şekilde örseleniyor ve tecimsel yaklaşımların aracı durumuna getiriliyor. Basılı ve görsel iletişim ortamında çocuk gerçeğinin üzerini suskunluk sarmalı ile örten anlayışlara sıkça yer veriliyor. Pembe ve trajik çocuk haberleri sınırlı bir alanda çocuk dünyasını yansıtıyor.

Türkiye, Çocuk Hakları'na Dair Sözleşme'nin onaylanmasından sonra hazırladığı Ulusal İlk Rapor'a rağmen çocuk haklarına yönelik yasal çalışmalarını iki yıldır gündeminden çıkarmış bir ülke durumundadır. Eğitim, sağlık ve hukuk alanlarında yaygın çocuk hakkı ihlallerini ve istismarını izleyecek Çocuk Hakları İzleme Çalışmalarına yönelememiştir. Sonuçta Türkiye çocuk hakları karnesi düşük notlarla dolu bir ülke görünümündedir.

ÇOCUK YARGILANMASI

1987 tarihli Çocuk Mahkemeleri Kanunu, 11 ile 15 yaşındaki çocuklar için önemli bir ilk adım olmuştur. 16–18 yaş grubundaki çocuklara yetişkinlere davranıldığı gibi davranılmakta, ancak bu çocuklar ölüm ya da ömür boyu hapis cezasına çarptırılmamaktadır. Her 100 bin nüfuslu kent için öngörülen Çocuk Mahkemeleri'nin sayısı yeterli olmadığı gibi Çocuk Mahkemeleri'nin bulunmadığı durumlarda normal mahkemelerin Çocuk Mahkemeleri Kanunu'nu uygulamaları ve çocukların DGM'de yargılanması çocuk hakları ihlalidir.

Türkiye'de sanık sandalyesine çıkan çocukların sayısında son beş yılda artış gözleniyor. 1998 yılında Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocuk sayısı 11.195'dir . İşlediği suçun türüne göre hükümlü çocukların yüzde dağılımı ise şöyledir : Hırsızlık %14, gasp %10, adam öldürme %19, ırza geçme/taciz %13, saldırı %6, uyuşturucu %1'dir. Çocuk ıslahevlerinde annelerinin yanında kalan çocuk sayısı her geçen yıl artıyor. Türkiye'de işkenceye maruz kalanların %10'u çocuktur.

Türkiye'de intihar edenler 15 –24 yaş arasında yoğunlaşıyor ve yaş ilerledikçe bu sayı giderek azalıyor.

YENİBİNYIL'IN DÜNYA ÇOCUKLARI

DÜNYA ÇOCUK NÜFUSU

Dünyanın toplam nüfusu 6 milyar 55 milyon. Tahmini nüfus 7 milyar 823 milyon. Dünya çocuk nüfusu 2 milyar 850 milyon. Gelişmiş ülkelerin toplam nüfusu 1 milyar 188 milyon. Az gelişmiş ülkelerin toplam nüfusu 4 milyar 867 milyon. En az gelişmiş ülkelerin toplam nüfusu ise 644 milyon.

Sağlıklı Doğum Oranları

Gelişmiş Ülkeler	%99
Az Gelişmiş Ülkeler	%53
En Az Gelişmiş Ülkeler (Bilinmiyor)	
<i>Dünya Ortalaması : %58</i>	

Toplam Doğum Oranları

Gelişmiş Ülkeler	0.7
Az Gelişmiş Ülkeler	3.3
En Az Gelişmiş Ülkeler	5.5
<i>Dünya Ortalaması : 2.5</i>	

Beş Yaş Altı Ölüm Oranları

	Erkek	Kız
Gelişmiş Ülkeler	%013	%010
Az Gelişmiş Ülkeler	%087	%088
En Az Gelişmiş Ülkeler	%160	%151
<i>Dünya Ortalaması</i>		
	%080	%080

Kişi Başına Devlet Harcamaları (Dolar)

AFRİKA	Eğitim	Sağlık	ASYA	Eğitim	Sağlık
Burundi	22.4	3.5	Çin	71.1	61.2
Kenya	63.0	21.1	Japonya	849.3	1.362
Uganda	27.6	19.3	Singapur	753.8	274.3
Tunus	397.0	162.1	Bengladeş	31.4	21.3
Senegal	48.5	33.9	Hindistan	65.5	13.4
			İran	205.3	88.1
			İsrail	1.274.7	1.219.1
			Türkiye	146.4	187.2

AVRUPA

Bulgaristan	148.9	153.0
Yunanistan	433.8	732.2
İtalya	993.8	1.092.7
İspanya	798.0	912.1
Almanya	1.059.4	1.830.0

AMERİKA

Jamaika	249.2	77.5
Guatemala	57.7	51.7
Brezilya	327.5	222.1
ABD	1.567.3	1.913.8
Peru	122.9	94.9

AVUSTRALYA

Avustralya	1.187.8	1.240.0
Yeni Zelanda	1.177.4	1.013.5
Papua Yeni Gine	-----	61.7

DÜNYA ÇOCUKLARININ RİSK DURUMU

Çocuk riski, dünyaya gelen her çocuğun karşılaştığı riskler yanında eksiksiz ve sağlıklı gelişmeyi etkileyen olumsuzlukları içermektedir. Çocuğun doğumdan 18 yaşına gelinceye kadar yüz yüze geleceği risklerin ülke düzeyinde belirlenmesi ile ülkenin risk ölçütü belirleniyor.

Dünyada en yüksek çocuk riskine Sahra – Güneyi sahiptir. Çocuk riski en yüksek kıta Afrika. En düşük bölge ortalaması ise 6 puan ile Avrupa kıtası.

Dünya çocuk riski ortalamaları :

Sahra Güneyi Afrika	61
Orta Asya	41
Doğu/Güney Asya ve Pasifik	31
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	24
Amerika Kıtası	10

Dünya çocuklarının risk puanı ortalaması 30. Türkiye'nin çocuk riski puanı 15.

GENEL EĞİLİMLER VE SAYISAL VERİLER

Dünyada beş yaş altı çocuk ölümleri yılda her 1000 canlı doğumda binde 4'le 316, düşük kilolu çocukların yüzdesi ise %1 ile %60, ilk okula kayıt oranı %24'ten %100'e, toplam doğum oranı kadın başına 7.5 çocukla 1.1 çocuk arasında farklılık gösteriyor. Dünyanın 192 ülkesi arasında GSMH ise yılda 100 dolarla 45.100 dolar arasında değişiyor.

Dünyada 600 milyon çocuk yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Çocuk ve yetişkin yoksul sayısı ise 1 milyar 200 milyon kişi. Bu ise her beş insandan birinin yoksul olduğu bir dünyada yaşıyoruz anlamına geliyor. OECD ülkelerinde 47 milyon çocuk yani her 6 çocuktan biri yoksul. OECD ülkeleri listesinin başındaki ABD ve Meksika'da çocuklar 'görelî' yoksulluk içinde büyüyor. Meksika'da çocukların %26.2'si, ABD'de ise %22.4'ü yoksul büyüyor. Diğer ciddi çocuk yoksulluk oranları şöyle : İtalya %20.5, İngiltere %19.8, Türkiye %19.7 . Gelişmekte olan ülkelerde 5 yaşın altındaki 200 milyon çocuk mutlak yoksulluk düzeyinin altında yaşama mücadelesi veriyor. Dünya Sağlık Örgütü ve Unicef tarafından çocuk ölüm oranları aynen devam ederse 2000'li yıllarda 175 milyon çocuğun 5 yaşına varmadan öleceği açıklandı.

Dünyada her gün 5 yaşından küçük 30.500 erkek ve kız çocuk, önlenemez nedenlerden dolayı ölüyor. HIV/AIDS salgınının durdurulması için gereken kampanyaların ertelendiği her ay 250 bin çocuk ve genç bu ölümcül virüsü kapıyor. Her yıl 585 bin kadın, önlenmesi mümkün gebelik ve doğum komplikasyonları yüzünden hayatını kaybediyor. 1999'da 31 milyon mülteci ve yerinden yurdundan edilmiş kişi etkileniyor. Son 10 yıl, yoksulluk, çatışma HIV/AIDS gibi kaçınılmaz hastalıklar yüzünden ilan edilmemiş savaşın sürdüğü bir dönem olmuştur. Her gün 8.500 çocuk ve genç HIV enfeksiyonuna maruz kalmakta ve gene her gün 2.500 kadın AIDS'den ölmektedir.

20. yüzyılın en güçlü olgularından biri olan küreselleşme, yoksulluğu daha da yaygınlaştıran eğilimler içinde olmuştur. Yoksulluğun ilk kurbanları kadınlar ve çocuklardır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) tahminlerine göre, gelişmekte olan ülkelerde yaşları 5 ile 14 arasında olan 252 milyon çocuk işçi yanında yaşları 5 ile 11 arasında 50-60 milyon kadar çocuk da tehlikeli koşullarda çalışıyor. Buna karşılık zengin ülkelerde de kıyıya vuran bir yoksulluk ve çocuk işgücü alanında istismar yaygınlaşıyor. Yoksulluk sağlık ve eğitim alanındaki kazanımları da ciddi boyutlarda tehdit ediyor. Çalışan çocukların %61'i Asya'da, %32'si Afrika'da, %7'si Latin Amerika ve Karaipler'dedir. Asya'da sayı olarak daha fazla çalışan çocuk bulunmasına rağmen, Afrika'da çalışan çocukların oranında artış olduğu gözlenmiştir. Afrika'daki çocukların %41'i ekonomik aktivitenin içindedir.

Dünyada yoksulluk içinde yaşayan çocuk sayısı 10 yıl öncesine göre daha fazladır. 1990 Dünya Çocuk Zirvesi'nden bu yana geçen süre içinde dünya daha istikrarsız ve şiddet öğeleri çoğalmış durumdadır.

10 yaşında olgunlaşan 20 yaşında yaşlanan, 30 yaşında ölen yaklaşık 2 milyon çocuk her yıl seks pazarına sokuluyor. Tayvan, Filipinler, Tayland, Vietnam, Kamboçya, Endonezya, Rusya, Romanya, Polonya çocukları pazarlayan ülkeler arasında ilk sıralarda yer alıyor. 3-5 dolara çocuk pazarlanan vahşî bir dünya. İnternet aracılığı ile çocuk pornografisi yaygınlaşıyor ve önlenemiyor.

EĞİTİMDE AYRIMCILIK

1990-99 arasında 54 ülkede yapılan araştırma sonuçlarına göre kırsal kesim ve şehir çocuklarının ilkökula gitme oranları arasındaki fark çok büyük ve bunun kapatılması giderek güçleşiyor. 34 ülkede en az %10'luk bir fark var. Eritre'de şehirdeki çocukların okula gitme oranı %79 iken bu oran kırsalda %24'e gerilemektedir. Kırsal kesimdeki kızların dezavantajı ikiye katlanmış durumdadır. Gelişmekte olan dünyada 110 milyondan fazla çocuk okumayıp

iş yerlerinde çalışıyor. Eğitim ve yoksulluk arasındaki bağ zenginlerle fakirlerin arasındaki uçuruma neden olduğu için önemini korumaya devam ediyor.

1 milyar insan 21. yüzyıla okuma yazma bilmeden giriyor ve bunların 130 milyonu okul çağındaki çocuklardır. Okula gitmeyenlerin %60'ı kız çocuklardan oluşuyor. BM Nüfus Fonu (UNFPA) 2000 Raporu'na göre yaklaşık 60 milyon kız çocuğu ihmal ya da öldürülmeleri sonucu kayıptır. Birçok ülkedeki geleneksel eğitim sistemleri çocuklara ulaşma bakımından çok zorluklar içeriyor. Çünkü cinsiyet, etnisite ve yoksulluk gibi sebeplerden dolayı bu çocukların okula ulaşımı çok zor. Ulaşılamayana ulaşma çabalarının farklı yolları da bulunuyor. Çok sınıflı eğitim bu yöntemler arasında yer alıyor. Filipinlerde ise öğretmenler okulu öğrencinin ayağına götürüyor. Bazı yerlerde ise radyoyla eğitim uygulanıyor. Bir diğer problem ise lisan sıkıntısı. Çocuklar anadillerinde daha çabuk öğrendiği halde eğitim birçok ülkede eski kolonyal dilde yapılıyor. Avustralya, Latin Amerika ve Güneydoğu Asya'da ana dillere yönelik projeler hayata geçiriliyor. Silahlı çatışma ve diğer acil durumlarda okulları açık tutmak çocuklarda kaosu ortasında bir nevi normallik hissi yaratacağından, öğretmenlerin onlara şiddetin psikososyal ve duygusal etkileri konusunda bilinç aşılmalrı ve onları hakları konusunda bilgilendirmeleri gerekli görülmektedir.

ILO'nun tahminlerine göre dünyada 252 milyon çocuk çalışıyor. Bu durum onların eğitimden yararlanmalarına büyük engel teşkil ediyor. Fakat şu da bir gerçek ki eğitim sistemleri bu spesifik durumu göz önünde bulundurmuyor. Bazı yerlerde geleneksel olmayan yeni yöntemler de deniyor.

Dünya üzerindeki her yıl yapılan 781 milyar dolarlık savunma harcamalarına karşın eğitim harcamaları yaklaşık 7 milyar dolardır. Önümüzdeki on yıl içinde Sub-Saharan Afrika'daki çocukların tamamının eğitimi için ek 1.9, Güney Asya'dakiler için ise 1.6 milyar dolar gerekiyor. Dünyanın en az kalkınan ülkelerinde erkeklerin ilkokula kayıt yaptırma oranı yalnızca %56, kızların ise % 44'tür. Sub-Saharan Afrika'da ise erkeklerin %60'ı ilkokula kayıt yaptırırken, kızların %51'i bunu başarabiliyor.

Sanayileşmiş ülkelerdeki çocukların %98'i okula kayıtlı olduğu halde şiddet bu ülkelerde önemli bir sorun olmaya devam ediyor. İngiltere'de çocuklar sıklıkla diğerleri tarafından şiddete maruz bırakılıyor. Amerika'da ise 12-19 yaşları arasındaki çocukların %4'ü okulda şiddet görüyor. İsveç'te ise her dönem 1500 erkek ve 500 kız çocuğu tıbbi tedaviye ihtiyaç hissettirecek kadar yoğun şiddetin mağdurları oluyorlar. Dünya çocukları fiziksel ve psikolojik istismara maruz kalıyor ve sorunları en aza indirgenmiş çocuklarda da bu oran yüksektir.

ÖNCE SAĞLIK

ÇOCUKLAR, BESLENME VE AÇLIK

Dünyada milyonlarca insan açlık sınırında yaşıyor. 1999 yılında 35 ülke doğal afetler, savaş ve ekonomik sistemdeki krizlerden dolayı yiyecek sıkıntısı çekti ve birçok insan öldü. 800 milyon insan aç ve bunların çoğu kadın ve çocuklardan oluşuyor. Dünyadaki çocuk ölümlerinin çoğu yetersiz beslenmeden kaynaklanıyor.

Gelişmekte olan ülkelerde 174 milyon çocuk (0-5) yetersiz besleniyor ve bu çocuklar olması gereken ağırlığın altındalar. BM'nin ulaşabildiği aç insan sayısı sadece 89'dur milyon. Az gelişmiş ülkelerde 15 yaşına kadar çocukların yaşama oranı %75'dir. Gelişmekte olan tüm

lkeler için ise bu oran %80'dir. Bazı endstrilemi ülkelerde bile çocuklarda yetersiz beslenme görülüyor. Eksik vitamin ve minerallerin parasal olarak değeri ölen insanların sağlayacağı üretim gücünün sadece %5'dir. 2 yaın altındaki çocuklarda demir eksikliği daha sonraları dış dünyayla iletişim zorluklarına neden oluyor ve bu durum zekâ geriliğine yol açıyor.

Dünya genelinde çocukların %71'i temiz su iebiliyor. Bu oranın %89'u Őehirde, %61'i kırsal kesimde yaıyor. Türkiye'de düşük kilo ile doğan bebeklerin oranı %8'dir. Bu oran dünyada %17'dir. Dünya ortalaması ise %56'dır.

Yılda iki milyon çocuğun (hemen hepsi be ya altı) diarrhoeal ve diğer su kaynaklı hastalıklardan ölmesi gerçeğine rağmen, dünya hâla temiz su ve sağlık koşullarını sağlayamıyor. Bazı gelişmelere karşın 1999 itibariyle bir milyar insan temiz içme suyundan yoksun yaıyor ve 2.5 milyar insan da tuvalet ihtiyacını sağlıklı yollardan gideremiyor.

Bir bebeğin kilosu, annesinin sağlık durumu ve çocuğun yaşama Őansı hakkında bilgi veren en iyi göstergelerdendir. Yirmi milyondan fazla bebek-yani her be bebekten biri- düşük kiloda (2.5 kilodan az) dünyaya geliyor. Bu durum her yıl 4 milyon bebeğin daha bir aylık olmadan ölmesinin en önemli nedenidir. Düşük kiloda doğum ise ilerde Őeker hastalığı, kanser ve kalp krizi riskini %50 artırıyor.

Dünyada gelişmekte olan ülkelerde 30 milyon bebek ilk doğum günlerinden önce aılanmıyor. Hâla 900 binden fazla be ya altı ocuk her yıl kızamıktan ölüyor. Yine her yıl yeni doğmuş 200 bin bebek tetanozdan ölüyor. Her yıl 370 bin ocuk Şiddetli öksürükten 50 bini de tüberkülozdan ölüyor. Bu hastalıklar aılama yoluyla bağiiklik kazandırılarak nlenebilir. Ulaılamayan yerlere ulaşma çabasının aılama güvenliğinin artırılması çabasıyla e zamanlı gitmesi gerekiyor.

Tamamen nlenebilir bir hastalıktan her yıl yeni doğmuş 200 bin bebek ilk aylarında ölüyor. Bu ölümlerin %90'ı gelişmekte olan 27 ülkede gerçekleşiyor. Hindistan 1999'daki 48 bin ölümlerle ilk sırada geliyor. Onu Nijerya ve Pakistan takip ediyor. Aılama yoluyla kolayca nlenebilmesine rağmen her yıl 30 bin anne tetanozdan ölüyor. Türkiye'de tetanoz açısı olmuş hamile kadınların oranı sadece %32'dir. Dünya ortalaması ise %51'dir.

1990'da Dünya ocuk Zirvesi'nde dünya liderleri kadınların 2000 yılında maternal sağlık bakımı olanaklarına ulaacaklarını vadetmilerdi. Ancak hâla gelişmekte olan dünyada 44 milyon kadın doğum öncesi bakımdan yararlanamıyor. Hamilelik ve doğumdaki yetersiz sağlık bakımı 600 bin annenin ve 5 milyon bebeğin ölümüne yol açıyor. Verileri mümkün olan 88 ülkeden en düşük oranlara sahip olanları Bangladeş, ad, Mali, Nepal ve Pakistan'dır. Maternal bakım eksikliği ve maternal ölümler kadının statüsünün düşük olduğu yerlerde daha fazla olmaktadır. Ve buralarda kadınların eğitim olanaklarına ve sosyal hizmetlere ulaşımı sınırlıdır.

GSMH'si 110 ve 785 dolar arasında değişen düşük gelirli ülkeler ocuk sağlığına güçlü bir bağlılık gösteriyorlar. 54 düşük gelirli ülkeden 24' aı giderlerinin %25'ini karşılıyor. Ülkelerin %9'u ise giderlerin %100'n karşılamayı baarıyor. Fakir ülkelerin ağır borç yükü altında ve i savalarla cedelleirken çocukları için böyle bir bağlılık göstermeleri cesaret verici bir gelişmedir.

Gelişmekte olan dünyada çok az ebeveyn, çocukları solunum yolu enfeksiyonundan mustarip olduğunda çocuklarının profesyonel ellerde bakımını gerçekleştirebiliyor. En son yapılan araştırmalara göre durum endişe verici boyutlardadır. Yılda 2 milyon beş yaş altı çocuk bu nedenle ölüyor.

17 ülkede yapılan araştırma sonuçlarına göre gençler AIDS'ten nasıl korunacakları konusunda yeterli bilgiden yoksunlar. Tüm bu ülkelerde kızlar erkeklerden daha az bilgi sahibidir. Örneğin Bangladeş'te kızların %96 ve erkeklerin %88'i, Çad'da ise kızların %66'sı ve erkeklerin %45'i AIDS'ten nasıl korunacağını bilmiyor. Bir diğer acı gerçek ise öğretmenlerin bu hastalıktan ölmeleridir. 1999'da Sub-Saharan Afrika'da 860.000 çocuk öğretmenlerini kaybetti. Kenya, Nijerya ve Güney Afrika'daki bu kayıplardan en fazla yine çocuklar etkileniyor. Anlaşılamayan sebeplerden ötürü HIV virüsü en çok öğretmenler ve okul yöneticileri arasında yaygındır. Bunun sonucunda eğitim ağır darbe alıyor. Özellikle kız çocukları AIDS tehlikesi öne sürülerek okula gönderilmiyor.

Her yıl 400 bin çocuk zatürree veya menenjitten ölüyor.

Avrupa ve Kuzey Amerika'da yirmi ülkede yapılan araştırmalara göre 1994'te %12 olan 13-19 yaş arası çocukların sigara içme oranı 1998'de %16'ya çıkmıştır. Rusya ve eski doğu bloğu ülkelerinde bu rakam ikiye katlanmıştır. Araştırmanın yapıldığı ülkelerin yarısında kızların erkeklerden daha fazla sigara içtiği ortaya çıkmıştır.

SAVAŞ RİSKİ ALTINDAKİ ÇOCUKLAR

Savaşlarda askerlerden çok çocuklar ölüyor. Son on yıl içinde 2 milyon 400 bin çocuk savaşlarda öldü. 6 milyondan fazlası ciddi şekilde yaralandı veya sakat kaldı. Milyonlarca çocuk şiddet kullanmaya zorlandı. Savaşlarda ölen çocukların kayıtları hâlâ bazı ülkeler tarafından gizleniyor. Savaşlarda çocuklar izleyici değil bizzat hedef durumundadır. Uyarıları okuyamadıkları için mayınlara basıp hayatını kaybeden ve sakat kalan çocuk sayısı her geçen gün artıyor. Savaş sonrasında yiyecek kaynaklarının yok edilmesinden veya sağlık hizmetlerinin ortadan kaldırılmasından dolayı da çocuklar ölmeye devam ediyor. Çocuk askerler daha uysaldırlar, emirleri sorgulamazlar ve yetişkinlere göre daha kolay kandırılabilirler. Bazı bölgelerde ise çocuklar hayatta kalmak için asker oluyorlar. Savaş sırasında kız çocukları da şiddetli cinsel istismara maruz kalıyor. Yeni Birleşmiş Milletler Raporu'na göre savaş yüzünden yaşadığı toprakları terkeden 60 milyon insanın yarısından fazlası çocuk ve ailesinden ayrılmak zorunda bırakılmış yetişkindir. 1994 yılında (Ruanda'da) bir politikacının radyoda yaptığı konuşmadan bir cümle : *'büyük fareleri öldürmek için, küçük fareleri öldürmek zorundasınız.'* Uluslararası Af Örgütü'nün verilerine göre 7-14 yaşları arasında 300 bin çocuk aktif olarak savaş ve silahlı çatışmalara katılıyor. 20. yüzyılın diğer bir çocuk gerçeği de şudur : Aile içi şiddet, kitle iletişim araçları ve eğlence sektörü aracılığı ile yansıtılan şiddet kadınları ve çocukları kuşatma altına almıştır.

MÜLTECİ ÇOCUKLAR –GÖÇ ÇOCUKLARI

Dünyada mülteci ve yerlerinden çıkmaya zorlanan tahminen 50 milyon insanın yarısından çoğu çocuk ve ilk gençlik çağını yaşayanlardan (adölesan) oluşmaktadır. Mülteci çocukların 2 milyondan fazlası ise ailesinden ayrılmış çocuklardır. Evden kopmalarının öncesinde ve

sonrasında korkuyu yaşadıkları gibi kötü muameleye, cinsel sömürüye maruz kalmış ve daha da önemlisi çocuk asker olmaya zorlanmışlardır.

Mülteci Çocukların Kıtalara Göre Dağılımı (1999 Sonu) :

	KIZLAR		ERKEKLER	
	0-4 YAŞ	5-17 YAŞ	0-4 YAŞ	5-17 YAŞ
Afrika	181.130	386.890	177.560	404.220
Asya	131.270	353.380	119.230	327.020
Avrupa	13.950	54.120	14.720	57.040
Amerika	1.740	5.900	1.840	5.790
TOPLAM	328.100	800.320	313.350	794.090

Bütün dünyada Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'nin yardımıda bulunduğu mülteci kişi sayısı 5.433.270 kişidir .

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne kaydı bulunan mülteciler 1991'de 17 milyon dolayında iken, bu sayı 1995 yılı sonunda 27 milyona yükselmiştir. Son 4 yılda ise mülteci sayısı 21.5 milyondur. Yine de bu sayı yeryüzünde yaşayan her 280 kişiden birinin mülteci veya yurdundan koparılmış olduğunu göstermektedir.

1999 Haziran Ayı İtibariyle Toplam Çocuk ve Yetişkin Mülteci Sayılarının Kıtalara Göre Dağılımı :

Afrika	6.284.950
Asya	7.474.740
Avrupa	6.212.620
Latin Amerika	102.400
Kuzey Amerika	1.305.400
Okyanusya	79.510
TOPLAM	21.459.620

Türkiye'deki Mülteci Çocuklar

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ankara Bürosu'nun Şubat 2000 verilerine göre Türkiye'de 3.156 mülteci ve sığınmacı çocuk bulunmaktadır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin bilgisi dahilinde olan ve yardım alan mülteci çocukların sayısı :

KIZLAR		ERKEKLER	
0-4 YAŞ	5-17 YAŞ	0-4 YAŞ	5-17 YAŞ
80	310	80	400

KAYNAKLAR

- BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Ulusal İlk Rapor, Ankara, 1999
- BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Raporları
- Çalışan Çocuklar, Türkiye’de ve Dünyada Çalışan Çocuk Sorunlarına Genel Bir Bakış, Ankara, 1994.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma Genel Müdürlüğü, Çalışan Çocuklar Bölümü Raporları
- Çocuk Vakfı Çocuk Hakları Okulu Çocuk Bilgi Merkezi
- Çocuk Hakları Koalisyonu Alternatif Ülke Raporu
- Çocuk İşgücü 1994, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü
- Demographic and Health Survey, Turkey, 1998
- Demographic, Social and Economic Indicators, 2000
- Dünya Çocuklarının Durumu 2000, Unicef Raporu.
- Türkiye’de Çocukların Durumu – Ön Rapor, SHÇEK – Unicef, Ankara, Nisan 2000
- Dünya Çocuklarının Durumu 1998 Raporu (Beslenme Özel Sayısı)
- Dünya Gıda Organizasyonu İstatistikleri
- Dünya Gıda Organizasyonu 1999 Raporu
- Dünya Nüfus Teşkilatı (UNPFA) Raporları
- Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) Raporları
- Dünya Sağlık Raporu 1998, Ankara, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü
- Güvenlik Birimine Gelen/Getirilen Çocuk İstatistikleri (Seçilmiş 27 il) 1998, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü
- Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesi ve Temel Öğrenme İhtiyaçlarının Karşlanması İçin Hareket Çerçevesi, 5 – 9 Mart 1990 Dombien, Tayland
- Human Development Report 2000, UNDP
- Impact of Armed Conflict On Children, Report of Graça Machel, Unicef
- İnsan Hakları Eğitimi Türkiye Programı 1998 – 2007, Ankara, Temmuz 1999
- İnsan Hakları Açısından Çocukların Sorunları ve Çözüm Önerileri, T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Üst Kurulu, Ankara, 1999
- İstatistiklerle Türkiye 1999, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü İstanbul Çocuk Raporu, İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000
- Seçilmiş Göstergeler (Devlet İstatistik Enstitüsü), Ankara, Şubat – Mart 2000
- Sigarayla Savaşanlar Vakfı Raporları
- The Progress of Nations, 1995, Unicef
- Türkiye’de Çocukların ve Kadınların Durumu Unicef, Türkiye, Haziran 2000
- Türkiye’de Bölgelerin Gelişimi 2000, Nisan 2000 Unicef
- Türkiye İnsani Gelişme Raporu, 1998, BM Kalkınma Programı (UNDP)
- Türkiye’de Çocukların ve Kadınların Durumu, T.C. Hükümeti – Unicef, Ankara, Mayıs 1998
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü Ankara, Ekim 1998
- Türkiye İstatistik Yıllığı 1998, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara
- Türkiye’de Anne ve Çocukların Durum Analizi – Temmuz 1996, T.C. Hükümeti – Unicef, Ankara, 1996
- Türkiye’de Çalışan Çocuklar, DİE ve İLO/IPEC Türkiye Ofisi Raporları
- Türkiye Bilgi Merkezi (www.die.gov.tr/CIN/)
- UNESCO Eğitim Raporları
- Çocuk Vakfı Sayısal Çocuk Uyarı Raporu/2000